

РЕЦЕНЗИЯ

от доц. д-р Калина Христова
Нов български университет, департамент „Изящни изкуства“

за кандидатурата за научна степен „Доктор“ в област на висше образование 8. Изкуства, професионално направление 8.2. Изобразително изкуство – за нуждите на катедра „Плакат и визуална комуникация“, НХА

на **Яна Петрова Павлова** и документите, представени за присъждане на научна степен „Доктор“, както и научен труд на тема:

ПЛАКАТНИЯТ ПОДХОД В ДИЗАЙНА НА ОПАКОВКАТА

Научен ръководител: **проф. Георги Янков**

Предоставената ми за рецензиране дисертация на Яна Павлова се състои от следните компоненти на текстовата част: увод и изложение, съставено от три глави. Отделно е изведено заключение и изводи към представените три глави, библиография, ползвана литература с общ обем 168 стр. Към тази последна част от дисертационния труд е включено и илюстративно приложение, която съдържа 329 фигури. Библиографията и т.н. ползвана литература включват общо 64 източници, от които на български език са 13, а 51 са чуждоезикови заглавия.

I. Актуалност и значимост на научния труд

Избраната тема на научното изследване несъмнено е значима и неизследвана в контекста на влиянието на плакатния подход в дизайна на опаковката. За не много кратък период в развитието на българската приложна графика или както е актуално да се изразяваме днес – графичен дизайн, опаковката е била подценявана като по-скоро технологична, а не художествена дейност, независимо от множеството художници, оставили своята трайна следа в историята на опаковъчния дизайн.

Паралелът между плакат и графичното оформление на опаковката, който за момента е слабо изследван, дава нова насока за решаване на проблемите на графичното оформление на български продукти.

II. Цели на научното изследване

Целта, която си поставя докторанката, е да систематизира и анализира новите подходи в дизайна на опаковка, като насочва вниманието ни пряко върху плакатните влияния на жанра. Направен е опит да се проследи историята на българския опаковъчен дизайн на фона на световния. Фокус на научното изследване е глобалният преход от вербална към визуална комуникация, който оказва силно влияние върху графичното оформление на опаковките.

Една от основните маркирани цели на изследването е желанието на докторантката да подпомогне активно *възраждането* на естетиката на българската опаковка, обобщавайки полезни практики и акцентирайки върху вече постигнатите успехи.

III. Основни част на научното изследване

Методологията на научното изследване представя комбинация между библиографски подход, сравнителен анализ и изводи от емпирично добити знания от практиката на автора и изтъкнати специалисти в областта на опаковъчния дизайн. Разглежда се обобщената типология на продуктовата опаковка от началото на XX век до наши дни, като се провежда анализ на развитието и общата проблематика. Следва проучване и анализ на източници, документиращи българския опаковъчен дизайн, придружено от материали, които проследяват опаковките от Европа, САЩ и Русия.

В **първа глава** Яна Павлова прави кратка историческа справка за историята за произхода и историята на продуктовата опаковка.

В тази част на изследването и по-конкретно в 1.4. Опаковъчен дизайн в България, Яна Павлова прави преглед на опаковачния дизайн в България от средата на XIX век до второто десетилетие на XXI век. Класифицира се видовото и жанрово разнообразие на дизайна на опаковката, разнообразното приложение, произход и предназначение на

опъковъчните средства. Проследява се еволюиращата роля на опаковката в динамично развиващата се социална и икономическа среда.

В тази част на дисертацията липсват приведени примери от т.н. от самата докторантка „подем в дизайна и технологията на опаковката настъпил през 60-те и началото на 70-те години на XX век.“, както и продуктите на „Централен институт за промишлена естетика“ и създаденото към него графично ателие, към което работят не малко именити автори, от които са споменати много малко и само по име, без да се анализира тяхната работа. Същото се отнася и за реализираните от „Бюро за графичен дизайн“ или „Бюро №10“, което съществува от 1984 г. В тази част на научното изследване докторантката би могла да се позове на каталозите от ОХИ Приложна графика на СБХ. Липсата на този анализ маркира негатив в научното изследване, който компроментира намерението за извеждане на „характерния визуален език на опаковките, създадени през този период“, които се превръщат в „емблема на българското качествено производство“.

Първа глава завършва с обобщение на актуалното състояние на опаковачния дизайн в България. Анализира се жанровото разнообразие на опаковката в съвременния пазар, влиянията и тенденциите на успешните съвременни опаковки. Докторанката обръща специално внимание на проблемите, които остават все още нерешени от световния и български опаковачен дизайн. Докторанката акцентира върху затвърждаващата се тенденция на еднотипни опаковки и неглежиране на нуждата от *скъсване* със създадената конвенция и липсата на инвестиции в развитие и иновации. Важна констатация, която прави докторантката в края на тази глава е, че „визуалната умора“ на родните стоки често става причина потребителите по-често да избират чужди марки пред местните, за да задоволят естествената си нужда от визуално разнообразие.

Във **втора глава** докторантката разглежда регионалните особености и ограничения на дизайна на опаковка и нейната социокултурна важност. Съдържанието на главата е разделено в три подчасти. В първата от тях се разглежда ролята на опаковката във визуално доминиращия свят и отражението ѝ в изкуството и бита. Във втората част докторантката обръща внимание на някои от социокултурните фактори и влиянието им върху дизайна на опаковката. В третата част докторантката прави анализ на сегментирането на ценовите гами и ролята на дизайна на шрифта.

Втора глава включва задълбочено изследване на опаковачния дизайн в света на изкуството, предефинираната роля на опаковката в живота на съвременния човек, в контекста на учтивяващата се важност на доминиращата визуална информация. Преходът към виртуалните просторства и онлайн търговията поставят опаковъчния дизайн пред нови предизвикателства, които изискват и иновативен подход към дизайна на продуктите, както и към виртуалното им представяне, където опаковката се превръща в „еманация на приложението на продукта“. Яна Павлова проследява изследването на монументалния потенциал на опаковката като пластична форма и като културен феномен.

Интересен подход и посока на научното изследване е фокуса върху неподражаемия стил на Христо (Кристо) Явашев и неговите експерименти, които той сам нарича „пакети“. Интересен паралел, чиято цел вероятно е да постави опаковката в центъра на съвременното изкуство, което отдавна се опитва да предефинира стоките и предметите от бита. Общо казано тази част от научната разработка се спира върху реинтерпретацията и комуникационния потенциал на опаковката.

Следва анализ на отпечатъка на опаковката в света на модата, анализ на регионалните особености на продуктовата адаптация, факторите, влияещи на върху визията на опаковъчното средство – политически, хуманитарни или обвързани с местните традиции и суеверия. Цялостната картина на европейския опаковачен дизайн е съпоставена с тенденциите, настроенията и ограниченията на родния пазар.

Важна част от тази глава е продуктовата адаптация на известни марки за чужди пазари. Наблюдават се характерните типографски предизвикателства при адаптацията на популярни логотипи.

Един от важните акценти, разглеждани в тази част на изследването акцентира върху въздействието на транспортната опаковка върху околната среда. Тук бих обърнала внимание, че тази част би могла да бъде разширена, което се касае и за други части от научното изследване, което като че ли се опитва да опхване твърде много аспекти на опаковачния дизайн и по този начин загубва фокус и частитно консистентност. В днешно време екологично съобразените опаковки влияят активно върху дизайн тенденциите на дизайна на всички продукти, и разбира се касае тясно графичното оформление на опаковките им.

Трета глава на научното изследване на Яна Павлова разглежда плакатния подход във визуалната комуникация, приложенията и ролята на дизайна на опаковки. Проследява се появата и развитието на визуалния виц в опаковката. Разглежда визуалната метафора, като водещ елемент в плакатната идея, който променя света на опаковката.

Докторантката разглежда настоящето и бъдещето на продуктовата опаковка, като обръща внимание и на влиянието на изкуствения интелект над изкуството и дизайна.

Не можем да не се съгласим с твърденията на Яна Петрова за това, че „днешните предизвикателства изискват нови подходи и техники, които не могат да бъдат намерени само в една дисциплина. Развитието на съвременните дигитални технологии и навлизането на изкуствения интелект променят облика на пазара на труда в културния сектор. Не е възможно да се придържаме изцяло към традициите на класическото художествено образование, но е хубаво да се стремим към изграждането на стабилен образователен фундамент, който търси хибродност между различните специалности, с цел да помогне на студентите да се превърнат не в тесни специалисти, а в мултидисциплинарни професионалисти.

Съдържанието на тази глава от дисертацията е изградено предимно на основата на твърдения-изявления на докторантката, на базата на нейните лични наблюдения и професионален опит, затова и на места ясната смислова последователно се загубва, пропорционално на *неравния* творчески път на художника.

IV. Изводи и заключения

Изводите и заключенията от сравнителния анализ, който прави Яна Павлова са изведени отделно в края на дисертационния труд. Това решение на докторантката прави съдържателната част на научното изследване разкъсана и по-трудно четивна, загубвайки ясната последователност на изложението.

V. Приноси на дисертационния труд

Докторантката извежда като основен принос по-подробното изследване на паралелна плакат-опаковка, представяйки ги като два взаимно свързани жанра на графичния дизайн. Друг принос на научното изследване на Яна Павлова е въвеждането на специфична

терминология, свързана със съвременните проблеми на графичния дизайн и интеграция между плакатните и опаковачни подходи.

Нправен е подробен анализ на комуникационния потенциал на опаковката в съвременния информационен климат. Константирана е необходимостта от интердисциплинарно обучение в сферата на изкуството.

Към дисертационния труд са представени и две публикации, свързани с настоящата тема.

VI. Обобщение

Авторефератът отразява съдържанието на дисертационния труд и прави реално обобщение на научното изследване. Докторатката е структурирала добре и логически ясно целите и задачите на изследването. Налице са и гореизброените приноси на дисертацията.

Като забележка към цялостното представяне, мога да отбележа нуждата от по-добро форматиране и редакция на текстовото съдържание, недостатъчния брой реални цитирания в текста и липсата на описание на приложения илюстративен материал. Последното не би трябвало да се допуска от колега, който работи в областта на графичното оформление и плакат и познава важността на авторството и автентичността на визуалното съдържание.

VII. Заключение

Оценявам положително научните качества и приноси на изследователската работа и научния труд на Яна Петрова Павлова, степента на неговата завършеност и научно-творческа му значимост. Научното изследване се определя с актуалност на изследвания проблем.

Предлагам на уважаемите членове на научното жури да дадат съгласието си за присъждането на образователна и научна степен „доктор” на Яна Петрова Павлова по шифър 8.2 „Изобразително изкуство“ – към катедра „Плакат и визуална комуникация“, факултет за „Изящни изкуства“ на НХА.

29.02.2024 г.

гр. София

/доц. д-р Калина Христова/